

САЛАТА
Галина Володимирівна
кандидат історичних наук,
старший викладач,
Київський національний університет
культури і мистецтв
salaty@bigmir.net
(м. Київ)

ПРОФЕСОР Л.Д. ПРОСКУРЯКОВ (1858–1926 рр.):

НОТАТКИ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БІОГРАФІСТИКИ

У статті теоретично осмислюються певні підходи щодо написання біографічного дослідження видатного інженера-механіка та мостобудівника Л.Д. Проскурякова. Реконструкція особистого життя, доля окремого людського індивідууму, зокрема життя і діяльність Л.Д. Проскурякова, вивчення формування і розвитку його внутрішнього світу розглядається як головна мета дослідження і як адекватний засіб пізнання історичного соціуму, в якому він жив і творив. З'ясовано, що вивчення біографії Л.Д. Проскурякова в історико-культурному контексті дає можливість реконструювати важливі проблеми в історії науки і техніки: еволюція ідей вітчизняного мостобудування; трансформація ідей реконструкції залізничного транспорту другої половини XIX – поч. XX ст.

Ключові слова: *Л.Д. Проскуряков, інженер, будівельна механіка, залізничний міст, наукові школи, історія науки та техніки, біографія, наука, біографічна реконструкція, історіографія*

PROFESSOR L.D. PROSKURYAKOV (1858–1926):

NOTES TO THE INTELLECTUAL BIOGRAPHY STUDIES

The article theoretically conceptualized certain approaches to outlining a biographical study of the eminent engineer and bridge constructor L.D. Proskuryakov. Reconstruction of personal life, the fate of individual human in particular, Proskuryakov's life and work, the study of the formation and development of his inner world is regarded as the main purpose of the study and as an adequate means of knowledge of the historical society in which he lived and worked. It was found that the study of Proskuryakov's biography within the historical-cultural context gives an opportunity to reconstruct critical problems in the history of science

and technology: evolution of ideas of domestic bridge building; transformation of the ideas of reconstruction of railway transport of the second half of the 19th – beginning of the 20th century.

Keywords: *L.D. Proskuryakov, engineer, construction mechanics, railway bridge, scientific school, history of science and technology, biography, science, biographical reconstruction, historiography*

ПРОФЕССОР Л.Д. ПРОСКУРЯКОВ (1858 –1926 гг.):

ЗАМЕТКИ К ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ БИОГРАФИСТИКЕ

В статье теоретически осмысливаются определенные подходы относительно написания биографического исследования выдающегося инженера-механика и мостостроителя Л.Д. Проскурякова. Реконструкция личной жизни, судьба отдельного человеческого индивидуума, в частности, жизнь и деятельность Л.Д. Проскурякова, изучение формирования и развития его внутреннего мира рассматривается как главная цель исследования и как адекватное средство познания исторического социума, в котором он жил и творил. Выяснено, что изучение биографии Л.Д. Проскурякова в историко-культурном контексте дает возможность реконструировать важные проблемы в истории науки и техники: эволюция идей отечественного мостостроения; трансформация идей реконструкции железнодорожного транспорта второй половины XIX – нач. XX в.

Ключевые слова: *Л.Д. Проскуряков, инженер, строительная механика, железнодорожный мост, научные школы, история науки и техники, биография, наука, биографическая реконструкция, историография.*

У 2018 р. минає 160 років від дня народження Лавра Дмитровича Проскурякова (1858–1926). На початку XX ст. він був яскравою фігурою в історії технічної науки, зокрема залізничного мостобудування, послідовниками і учнями якого були вчені зі світовим ім'ям: Є.О. Патон [1], І.М. Рабінович, П.К. Худяков, І.П. Прокоф'єв, М.М. Філоненко-Бородич [2-3], П.А. Веліхов, П.Я. Каменцев [4] та ін. Утім його наукова спадщина не вивчена належним чином, відсутній конкретний життєпис вченого. Однією з причин цього є те, що наукові розвідки проводились спеціалістами окремих галузей науки і техніки, які ставили конкретну мету, що не дозволило охопити усю багатогранну і міждисциплінарну за своїм характером творчу спадщину вченого – інтелектуальну біографістику Л.Д. Проскурякова.

Історіографія питання, у сенсі біографічної реконструкції наукових досліджень, проаналізована у працях О. Валевського, Г. Померанцевої, В. Найдиш, В. Чишко та ін. [5-8]. Стверджується, що біографія виникає під впливом світоглядної системи дослідника та корегована фактологічним матеріалом історичної науки.

Так, історіографія питання ролі Л.Д. Проскуракова у розвитку світового мостобудування не обійдена увагою дослідників, але поділ наукових інтересів Л.Д. Проскуракова дробить його цілісний образ на безліч окремих біографічних деталей. Згідно методики і методології історичних досліджень, видається вкрай необхідним створення проблемно-історичного нарису біографістики у тих межах, які необхідні для конкретизації підходів і методів дослідження діяльності професора Лавра Дмитровича Проскуракова.

Метою окресленої статті є спроба представити проблемно-історичний нарис з біографістики у тих межах, які необхідні для конкретизації підходів і методів дослідження діяльності професора Лавра Дмитровича Проскуракова (1858–1926 рр.) – вченого зі світовим ім'ям, професора, інженера, новатора у галузі будівельної механіки.

Біографістика теоретично не заперечує можливість пізнання біографом «Я» свого «героя», дискусія зводиться до методів, зокрема до їх недосконалості та не універсальності. Наступний етап біографічної реконструкції – стадія формування вивідного знання. Її суть полягає в тому, що біограф звертається до відомого фактографічного матеріалу з питаннями: Чому? Для чого? Внаслідок чого? Тим самим на основі фактографічної аббревіатури, біограф має можливість вибудувати вартісно-змістовий рівень ідентичності персонажу.

Сьогодні це положення вважається загальноприйнятим у біографістиці. Другий рівень передбачає використання широкого спектру методик психології, соціології та ін. Зазначені етапи роботи над біографічною реконструкцією об'єкту визначають місце історичних прийомів у біографістиці. Історик працює, перш за все, на першому рівні створення біографії. Його завдання –

правильно і повно зібрати факти. Тут найбільш доцільним є застосування методів історичного дослідження, зокрема джерелознавчих.

Інтелектуальна біографія – це синтезований конгломерат етики, історії, літератури і мистецтва. Походження біографії – це діалектика історичного буття. Власне, ця обставина робить необхідним залучення міждисциплінарних методів дослідження як єдино можливого шляху створення «справжніх» біографій та породжує обов'язкові дискусії навколо феномену біографії.

Пізнавальний процес вимагає від історика не тільки проникнути в минуле, але й на основі накопиченого досвіду створювати підставу для прогнозування майбутнього, що можливе тільки при вивченні події в історичному часі. Процес безперервності часу перетворює майбутнє в теперішнє і цим самим розширює часові горизонти історії, що призводить до модифікації пізнавальної призми історика.

В аналізі вищевикладених проблем необхідно виходити з того, що інтелектуальна біографістика є молодю самостійною наукою або наукою в процесі становлення, але це не допоміжна історична дисципліна. Предметом вивчення історії – є суспільство, закономірності його розвитку з усіма його мінливими формами. Підкреслюємо, що це твердження стосується особи, людини, з яких, власне і складається соціум, в якому здійснюється поєднання індивідуумів, і власне тому завершується індивідуальне існування. Ось чому одним з найважливіших завдань, у межах окресленого дослідження біографії Л.Д. Проскуракова, є визначення позицій щодо питання про відношення інтелектуальної біографістики до історії.

Будь-який індивідуальний досвід завжди був детермінований суспільним і інтегрований у нього. Як вчення про особистість, біографістика – самостійна наука; як історична біографія, вона виступає в якості методу, підходу для розгляду в певній мірі феномена, який лежить за межами історичної біографії. Оскільки вона сама відноситься до категорії окремого, виходить, що пізнання закономірностей і вивчення колективного (суспільного), є складовою

категорією суспільства. Таким чином, метод історичної біографії дає можливість через мікроісторію вивчати процеси макроісторії.

Власне, реконструкція особистого життя, доля окремого людського індивідууму, у випадку окресленої теми – Л.Д. Проскуракова, вивчення формування і розвитку його внутрішнього світу, – все це розглядається як головна мета дослідження і як адекватний засіб пізнання історичного соціуму, в якому він жив і творив.

Біографія, як метод історичного пізнання, змінює питання про те, хто з тих, які жили на Землі, заслуговує на право мати біографію. Застосувавши одним з перших біографію як метод культурології, Ю.М. Лотман обґрунтував тезу, яка й нині викликає гарячі дискусії з питання, що далеко не кожна людина, яка живе в суспільстві, має право на біографію. Кожний тип культури виробляє свої моделі «людей без біографії» і «людей з біографією» [9]. Професор Л.Д. Проскураков належить до останньої категорії. Нащадкам є чого у нього повчитися.

Персональна історія, як напрямок мікроісторії, – почав формуватися в Україні на межі ХХ – ХХІ ст. Для персональної історії немає схожих концептуальних обмежень, вона розширила можливості застосування біографії як методу історичних дисциплін – біографії «звичайних», «рядових» людей, зацікавлення якими очевидне в даний час, особливо в Україні.

Біографія, як метод, бере початок від так званого біографічного методу, тому необхідно визначити співвідношення цих понять. Власне, біографічний метод виник у позитивістсько орієнтованому літературознавстві середини ХІХ ст. як спосіб вивчення літератури, при якому розглядалися біографія і особистість. Визначальним моментом творчості є те, що біографія була лише «провідником» проникнення в глибини творчості. На заперечення дослідників вище названого напряму, що біографія не є їх метою, що її слід писати за іншими канонами, уваги не звернули. Спроби використати біографічний метод в системі дзеркального відображення – через творчість письменника пізнати

його особистість – призвели до дискредитації самого методу. Вже на початку ХХ ст. він був підданий нищівній критиці.

Біографічний метод – звернення до особистості як об'єкту дослідження із виконанням вимог конкретної науки – використовується в соціології, психології, педагогіці, медицині і продовжує застосовуватися у літературознавстві і психіатрії. Водночас, глобалізація методу при вивченні особистості в межах біографістики, як правило, нищить його репутацію, якщо дослідник уподібнює себе спеціалістові перелічених вище наук або навіть якщо виступає як дилетант.

Причина такої справи полягає не в біографічному методі, а у порушенні дослідниками загальної методології наукового пізнання, ігноруванні особливостей дедуктивних прийомів дослідження і в абсолютизації обраного методу. Особистість – неповторна своєю індивідуальністю. Біографістика в процесі реконструкції особистості змушена користуватися багатьма методами, кількість і специфіка яких залежить від багатьох складових змін життя індивідууму, роду його діяльності, способу життя, документальної бази і т.д.

Необхідно зупинитися і на понятті «історична біографія» та її співвідношенні з біографічним методом. Появу історичної біографії пов'язують з ХVІІІ ст., з часом розквіту природничих наук, що мало вплив і на підходи у створенні біографії. Прагнення до достовірності, відмова від вигадок, використання джерел, і разом з тим, критичне ставлення до них, прагнення до повноти фактографічного матеріалу, відмова або спроба відмови від вибіркості фактів – свідчення того, що біографія прагне до канонів історичної науки.

Вимоги до біографії як виду історичного дослідження, які склалися в епоху Просвітництва, майже не зазнали змін до теперішнього часу. Однією з таких вимог є максимальна повнота відомостей про життя «героя». Біографія, як метод історичного дослідження, отримала новий імпульс розвитку у зв'язку із змінами у відношенні суспільних наук до наукових парадигм – позитивізму, структуралізму і марксизму. Біографія як метод історичного дослідження надає

обнадійливі перспективи звернення історичної науки до тих проблем, процесів та явищ, які не піддаються дослідженню методами соціальної історії, але є історичними рішеннями і вимагають уваги науки.

Крім того, ті методики вивчення історичних процесів, якими користується мікроісторія, вичерпали джерельну базу. Введення до наукового обігу принципово нових пластів джерел здатна вирішувати макроісторія і, зокрема, біографія як метод дослідження (тобто виступає як синонім персональної історії). Виявлення фактографічного матеріалу, синтезованого на іншому якісному і кількісному рівні – ще одна з перспектив, які несе у собі його застосування в історії.

Відмінність між історичною біографією і біографічним методом в історії полягає в тому, що у першому випадку особистість є об'єктом дослідження, а у другому – предметом. Методологічна складність одночасного застосування методів полягає в тому, що виходячи з посилок персональної історії, особистість є не тільки предметом дослідження, але і об'єктом (тобто засобом пізнання). Деякі теоретики методології науки відзначають близькість змістовної суті поняття «об'єкт» і «предмет» дослідження і недоцільність їх поділу. В даному дослідженні обрана методика створює складності в розмежуванні цих понять.

Так, об'єктом дослідження є особистість Л.Д. Проскурякова і комплекс документів про його життя і діяльність. Предметом дослідження є особистість Л.Д. Проскурякова і ті суспільно-політичні процеси, в які він інтегрований завдяки своїй життєдіяльності. Саме тому запропонована дефініція – інтелектуальна біографістика, термін, який би означав єдність наведених вище підходів – інтелектуальна історія.

Персоналізація історії дала можливість глибше проникнути в повсякденність життя, зробити історію більш насиченою фактами, конкретизувати розвиток подій, учасником яких була людина, глибше проникнути в проблему альтернативності історичного процесу, оцінити вплив випадку і, таким чином, дати матеріал для вирішення одного з найважливіших

питань історії – співвідношення суб'єктивних і об'єктивних чинників у розвитку суспільних процесів.

У контексті сказаного, особа Л.Д. Проскуракова – подвижника залізничної науки та освіти, невтомного збирача матеріалів в галузі залізничного транспорту та мостобудування, безумовно, становить інтерес для історії науки і техніки, суспільної думки нашої вітчизняної і світової науки кінця XIX – першої половини XX ст. Безперечно, Л.Д. Проскураков належав до «великих» осіб в нашій історії. Канва життя професора повторює біографії багатьох людей його часу і разом з тим відрізняється яскравою індивідуальністю.

Лавр Дмитрович Проскураков є основоположником школи проектування та будування великих мостів і транспортних вузлів, фундатором сучасної школи комплексного вивчення і розвитку мережі усіх видів транспорту, створювачем методики єдиного технологічного процесу роботи залізниць загального користування і внутрішнього (промислового) транспорту.

Наділений від природи дієвим характером, Л.Д. Проскураков завжди був в центрі громадського і наукового життя країни, був членом багатьох наукових товариств. У суспільну свідомість сучасників і нащадків він увійшов як людина «типова» за своїм світоглядом і політичними поглядами і для свого часу, і для свого стану. І хоча він належав до осіб, які є «споживачами» ідей, його погляди – плід цілком самостійної переробки уявлень, що існували в суспільстві. Вони оригінальні, і не позбавлені новацій. Його діяльність, як правило, була спрямована на поширення і зміцнення загальноприйнятого, він не відставав, а, навпаки, випереджав свій час. Як людина дії, Л.Д. Проскураков – ідеальний об'єкт для виявлення тих способів, які характерні для кожного соціуму, вдаючись до яких індивід у заданих і повністю контрольованих ним обставинах «творить свою історію».

Життя Л.Д. Проскуракова припало на другу половину XIX – першу чверть XX ст. – одну з найбільших переломних епох в історії нашої країни. Це був час складних і болісних пошуків шляхів подальшого розвитку, час «великих реформ», які стосувалися усіх верств і пластів суспільства. Так, економічні і

соціальні перетворення, викликані відміною кріпосного права, змінили роль провідного правлячого класу – дворянства.

Ще вагоміші зміни торкнулися основної маси населення – селян, які отримали, хоч і обмежену, але свободу. Нарешті, друга половина XIX ст. – час прискореного процесу формування третього стану становлення цивілізованого суспільства, бурхливого залучення до громадського життя інтелектуальної еліти, розквіту науки, освіти, техніки та мистецтв. Яскраве забарвлення цьому періоду вітчизняної історії додали історичні особистості. Разом з тим, багато проблем перебуває на рівні міждисциплінарних досліджень, які поки ще не знайшли відображення в науковій літературі.

Реконструкція біографії Л.Д. Проскуракова дає можливість на рівні мікроісторії звернутися до вивчення ряду актуальних проблем історії Російської імперії другої половини XIX ст. та радянських часів (до 30-х років XX ст.): наприклад, простежити характерні риси покоління другої половини XIX – першої чверті XX ст. Адже мотивація вибору і суспільної поведінки Л.Д. Проскуракова дає можливість зрозуміти дії покоління початку XX ст., яке дало великий загін людей, готових за покликом серця віддати свої сили суспільному служінню.

Необхідно, скажімо, звернутися до вивчення деяких складних процесів формування самосвідомості вітчизняного суспільства, значний вплив на яке мала преса, зокрема і спеціальні технічні журнали. Такими журналами у другій половині XIX ст. були «Инженер», «Журнал Министерства путей сообщения», «Инженерное дело» та ін. Механізм формування активної життєвої позиції через засоби масової інформації є однією з актуальних проблем сучасного суспільства, що робить особливо важливим вивчення аналогічного історичного досвіду.

А також простежити за процесом диференціації технічних наук, у тому числі формування дисциплін технічного профілю. Л.Д. Проскураков розвивався як науковець, інженер-мостобудівник у процесі самоосвіти; його погляди і

уявлення наочно відображають процес пошуку і зародження новацій у технічних науках другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.

У сприйнятті особистості Л.Д. Проскурякова склався певний стереотип. Його діяльність завжди була самодостатнім фактором його біографії. Безперечно, що Л.Д. Проскуряков не може бути зрозумілим без свого дітища – мостобудування. Це кульмінаційний момент у його житті, але він не може бути зрозумілим і без численних громадських справ і особистих захоплень, які виявилися поза полем зору дослідників його біографії.

Вивчення біографії Л.Д. Проскурякова в історико-культурному контексті дає можливість поставити в якості цілей дослідження наступні проблеми: еволюція ідей вітчизняного мостобудування; трансформація ідей реконструкції залізничного транспорту другої половини ХІХ – поч. ХХ ст.

Цим визначаються завдання дослідження: дослідити фактографію життя та діяльності Л.Д. Проскурякова; з'ясувати коло друзів і знайомих; розглянути формування і еволюцію історичних і загальнополітичних поглядів Л.Д. Проскурякова; реконструювати склад його наукових праць; простежити долю особистої бібліотеки, колекцій, архіву; дослідити наукові погляди Л.Д. Проскурякова на проблеми мостобудування та їх відображення в науковій літературі; розглянути архів Л.Д. Проскурякова через призму поняття «особа-документ».

При вивченні біографії дослідники часто зустрічаються з необхідністю обмежити грані дослідження. Традиційними є: за віковими ознаками; за видом занять; за місцем перебування. У роботі повинні бути висвітлені ті сторони діяльності Л.Д. Проскурякова, які не потрапляли раніше у поле зору дослідників, але не менш важливі, ніж ті, які вже досліджені – педагогічна діяльність, захоплення, науково-педагогічна діяльність як форма самовираження наукових і світоглядних настанов. До останніх років свого життя Л.Д. Проскуряков займався проблемами радянської транспортної науки, в яку привніс найсуттєвіше – комплексність і наукову єдність.

Індивідуальність особистості проявляється через структуру дослідження: аналіз способу життя, життєвий шлях, громадянська, службова, творча діяльність – кожна з цих сфер несе у собі можливості вияву своєрідного в людині, комбінація порізаних актів дії зливається в характеристику конкретної особистості, виявляє її неповторність і несхожість на інших людей своєї епохи, при усіх загальних посиленнях. У цьому поділі з самого початку закладено використання міждисциплінарних методів дослідження.

В основу поділу дослідження скажімо на розділи, необхідно корегуватись тематико-хронологічним принципом, що дає можливість продемонструвати: захоплення інженерною справою в житті Л.Д. Проскуракова було довговічним, а пріоритети змінювались через відносно суттєві часові проміжки.

Окреслення, скажімо, характеристики портрету, в якості окремого об'єкту дослідження, надає можливість вивчити характер, звички, манери, що сприятимуть розкриттю образу Л.Д. Проскуракова. Портрет як метод дослідження нині використовується багатьма гуманітарними науками, де образ реальної людини слугує засобом постановки і вирішення соціальних проблем. Засобом, якому відповідають різні видові модифікації: лінгвістика – мовний портрет; право – словесний портрет; соціологія – соціологічний портрет.

У дослідженні слід залучати далеко не весь комплекс джерел біографічного листування, який можна віднести до матеріалів, що характеризують особистість Л.Д. Проскуракова. Разом з тим, обрані джерела можна визнати репрезентативними, адже корегуючись ними, можливо з достатньою повнотою розкрити тему дослідження. Загалом питання реконструкції біографії Л.Д. Проскуракова надзвичайно цікаве і повчальне та потребує подальшого його висвітлення.

Таким чином, для оцінки творчості і діяльності Л.Д. Проскуракова необхідні додаткові пошуки нового корпусу джерел, переосмислення того, що вже введено до наукового обігу, і перегляд в окремих випадках встановлених оцінок.

Виходячи з цього, у межах реконструкції життя та діяльності Л.Д. Проскуракова, були визначені такі цілі дослідження: ввести до наукового обігу нові факти життя та діяльності, що дають можливість з більшою мірою відтворити його образ; простежити за основними етапами біографії в контексті історико-культурних і соціально-політичних реалій кінця ХІХ – першої чверті ХХ ст.; реконструювати його теоретико-методологічні погляди як інженера-мостобудівника та педагога; визначити роль фундатора науки мостобудування і формування залізничної думки; дослідити його організаційну, громадсько-політичну та науково-педагогічну діяльність.

Список джерел та літератури

1. Салата Г. В. Академік Євген Оскарович Патон як представник науково-технічної школи професора Л.Д. Проскуракова. *Історія науки і біографістика* : електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3 URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2017-3/14.pdf> (дата звернення 27.10.2017).
2. Салата Г. В. Внесок М.М. Філоненка-Бородича (1885–1962 рр.) у теорію пружності та теорію міцності. *Питання історії науки і техніки*. 2017. № 2. С. 84–92.
3. Салата Г. В. Науково-педагогічна та організаційна діяльність видатного вітчизняного будівельного механіка М.М. Філоненка-Бородича (1885–1962 рр.) *Історія науки і біографістика*: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 2 URL : <http://inb.dnsgb.com.ua/2017-2/09.pdf> (дата звернення 27.10.2017).
4. Салата Г. В. Професор Петро Якович Каменцев – видатний спеціаліст у галузі будівельних конструкцій та відновлення споруд. *Емінак* : науковий щоквартальник. 2017. № 3 (19) Т. 1. С.108–112.
5. Чишко В. С. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. Київ : Вид-во БМТ, 1996. 240 с.
6. История через личность : история биографии сегодня. Москва : Кругъ, 2005. 715 с.
7. Найдыш В. М. Философия мифологии. ХІХ – начало ХХІ в. Москва : Альфа-М, 2004. 542 с.
8. Историческая биография : Современные подходы и методы исследования. Москва : ИНИОН РАН, 2011. 173 с.
9. Лотман Ю.М. Литературная биография в историко-культурном контексте. *Ученые записки Тартуского университета*. 1986. Вып. 683. С. 106–121.

References

1. Salata, H. V. (2017). *Akademik Yevhen Oskarovykh Paton iak predstavnyk naukovo-tekhnichnoi shkoly profesora L. D. Proskuriakova* [Academician Yevhen O. Paton as a representative of professor L. D. Proskuryakov's scientific and technical school]. *Istoriia nauky i biohrafistyka* [History of science and biographical studies]. 3. URL : <http://inb.dnsgb.com.ua/2017-3/14.pdf> [in Ukrainian].
2. Salata, H. V. (2017). *Vnesok M. M. Filonenka-Borodycha (1885–1962 rr.) u teoriiu pruzhnosti ta teoriiu mitsnosti* [The contribution of M. M. Filonenko-Borodzicz (1885–1962) to the research of the theory of elasticity and strength]. *Pytannia istorii nauky i tekhniky* [Questions of history of science and technology]. 2, 84–92. [in Ukrainian].
3. Salata, H. V. (2017). *Naukovo-pedahohichna ta orhanizatsiina diialnist vydatnoho vitchyznianoho budivelnoho mekhanika M. M. Filonenka-Borodycha (1885–1962 rr.)* [Scientific, pedagogical and organizational activity of the outstanding domestic structural mechanics M. Filonenko-Borodzicz (1885–1962)]. *Istoriia nauky i biohrafistyka* [History of science and biographical studies]. 2. <http://inb.dnsgb.com.ua/2017-2/09.pdf> [in Ukrainian].
4. Salata, H. V. (2017). *Profesor Petro Yakovykh Kamentsev – vydatnyj spetsialist u haluzi budivel'nykh konstruksij ta vidnovlennia sporud. Eminak : naukovyj schokvartal'nyk* [Professor Petro Yakovich Kamentsev – a prominent expert in the field of building construction and building's restoration]. *Eminak*. [Eminak]. 3(19). Vol. 1, 108–112. [in Ukrainian].
5. Chyshko, V. S. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiiia v istorii i suchasnosti Ukrainy* [Biographical tradition and scientific biography in the history and present of Ukraine]. Kyiv. 240. [in Ukrainian].
6. (2005). *Istoriija cherez lichnost': istorija biografii segodnja* [History through the personality: the story of the biography today]. Moscow. 715. [in Russian].
7. Najdysh, V. M. (2004). *Filosofija mifologii. XIX – nachalo XXI v.* [The philosophy of mythology. XIX – the beginning of XXI century.]. Moscow. 542. [in Russian].
8. (2011). *Istoricheskaja biografija: Sovremennye podhody i metody issledovanija* [Historical biography: current approaches and research methods]. Moscow. 173. [in Russian].
9. Lotman, Ju. M. (1986). *Literaturnaja biografija v istoriko-kul'turnom kontekste* [Literary biography in historical and cultural context]. *Uchenye zapiski Tartuskogo universiteta* [Scientific notes of Tartu University]. Tartu. 683, 106–121. [in Russian].

Рецензент:

Бородай І. С., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 28.11.2017 р.